

**B 17 HANDBOK OM FÖRHINDRANDE AV PENNINGTVÄTT OCH
FINANSIERING AV TERRORISM (27.2.2009, Bilaga 22.4.2009)**

INNEHÅLL

1. HUVUDPUNKTERNA I DE KRAV SOM PENNINGTVÄTTSLAGEN STÄLLER PÅ ADVOKATER	2
1.1 I VILKA UPPDRAG GÄLLER RAPPORTERINGSSKYLDIGHETEN EN ADVOKAT OCH ANNAN JURIST VID EN ADVOKATBYRÅ.....	2
1.2 RISKBASERAD BEDÖMNING OCH EN ADVOKATBYRÅS INTERNA ANVISNINGAR.....	3
1.3 KUNDKONTROLL.....	4
1.4 BEVARANDE AV KONTROLLUPPGIFTERNA	4
1.5 RAPPORTERINGSSKYLDIGHET	4
1.6 UTBILDNING	4
2. DEFINITIONER AV PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM.....	5
3. KUNDKONTROLL	5
3.1 KUNDKONTROLL OCH RISKBASERAD BEDÖMNING.....	5
3.2 UTREDNINGSSKYLDIGHET	6
3.3 FORTLÖPANDE ÖVERVAKNING	8
3.4 SKYLDIGHETEN ATT IDENTIFIERA KUNDEN OCH KONTROLLERA KUNDENS IDENTITET	9
3.5 TIDPUNKTEN FÖR IDENTIFIERINGEN	10
3.6 FÖRENKLAD KUNDKONTROLL.....	10
3.6.1 Lägre krav på kundkontroll när kunden är en finsk myndighet, ett kreditinstitut, ett finansiellt institut, ett värdepappersföretag, ett fondbolag eller ett försäkringsbolag	10
3.6.2 Lägre krav på kundkontroll när kunden är ett bolag vars värdepapper tagits upp till offentlig handling 11	10
3.7 UPPGIFTER OM KUNDKONTROLL OCH BEVARANDE AV UPPGIFTER	11
3.8 IDENTIFIERING AV DEN VERKLIGA FÖRMÅNSTAGAREN.....	12
3.9 SKÄRPT KUNDKONTROLL.....	13
3.9.1 Skärpta krav på kontroll vid identifiering på distans.....	13
3.9.2 Skärpta krav på kontoroll när det gäller personer i politiskt utsatt ställning	14
4. TREDJE PARTS ÅTGÄRDER FÖR KUNDKONTROLL	16
5. RAPPORTERINGSSKYLDIGHET.....	17
5.1 SKYLDIGHET ATT RAPPORTERA OM TVIVELAKTIGA AFFÄRSTRANSAKTIONER.....	17
5.2 SKÄRPTA KRAV PÅ RAPPORTERING	18
6. TYSTNADSPLIKT	18
7. AVBRYTANDE AV AFFÄRSTRANSAKTIONER OCH VÄGRAN ATT UTFÖRA SÅDANA	19
8. BEFOGENHETERNA FÖR CENTRALEN FÖR UTREDNING AV PENNINGTVÄTT.....	19
9. SKADESTÅNDSSKYLDIGHET.....	21
10. STRAFFRÄTTSLIGT ANSVAR.....	21
11. FINLANDS ADVOKATFÖRBUNDS TILLSYNSSKYLDIGHET	22
12. CENTRALEN FÖR UTREDNING AV PENNINGTVÄTT.....	23

1. Huvudpunkterna i de krav som penningtvättslagen ställer på advokater

Lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt och av finansiering av terrorism (503/2008, nedan penningtvättslagen) trädde i kraft den 1 augusti 2008.¹ Genom den nya lagen hävdes den tidigare lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt (68/1998). Syftet med lagen är att förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism, bidra till att dessa avslöjas och utreds samt effektivisera spårning och återtagande av vinningen av brott. För detta ändamål uppställer lagen vissa näringsidkare en skyldighet att kontrollera sina kunder och deras affärsverksamhet samt att meddela centralkriminalpolisens central för utredning av penningtvätt om tvivelaktiga affärstransaktioner eller misstanken om finansiering av terrorism.

1.1 *I vilka uppdrag gäller rapporteringsskyldigheten en advokat och annan jurist vid en advokatbyrå*

Penningtvättslagen (2 §) omfattar en förteckning över de näringsidkare som omfattas av lagens tillämpningsområde och som enligt lagens definition (5 §) kallas rapporteringsskyldiga.

Advokater och de som biträder dem är rapporteringsskyldiga när de handlar i en klients namn eller för dennes räkning vid affärstransaktioner i anknytning till:

- köp, försäljning, genomförande eller planering av fastigheter eller affärsverksamhetsenheter;
- förvaltning av klientens pengar, värdepapper eller andra tillgångar;
- öppnande eller förvaltning av bank-, spar- eller värdepapperskonton;
- organisering av nödvändigt kapital för bildande, drift eller ledning av bolag; eller
- bildande, drift eller ledning av stiftelser, bolag eller motsvarande sammanslutningar eller ansvarande för deras verksamhet.

Enligt regeringens proposition om penningtvättslagen (RP 25/2008, nedan regeringens proposition) ska även deltagande i handel med aktier i ett fastighets- eller bostadsaktiebolag betraktas som agerande i affärstransaktioner eller fastighetsköp.

Rapporteringsskyldigheten gäller inte skötsel av uppdrag som utförs i egenskap av rättegångsbiträde eller rättegångsombud. Med sådana uppdrag avses utöver egentliga uppdrag i anslutning till rättegång också juridisk rådgivning som gäller

- en klients rättsliga ställning vid förundersökningen av ett brott;
- en klients rättsliga ställning i någon annan fas av behandlingen av ett ärende inför en rättegång; eller
- inledande eller undvikande av rättegång.

¹ Penningtvättslagen baserar sig på Europaparlamentets och rådets direktiv om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism 2005/60/EG (nedan penningtvättdirektivet). Därutöver har FATF:s (Financial Action Task Force on Money Laundering, www.fatf-gafi.org) rekommendationer om förhindrande av penningtvätt och terrorism tagits i beaktande.

Enligt motiveringarna till regeringens proposition behöver den juridiska rådgivning som gäller klientens rättsliga ställning inte anknyta till en rättegång, utan det kan handla om att bedöma lagligheten hos en affärstransaktion som klienten redan utfört eller planerar. Tolkningen av centralen för utredning av penningtvätt är att om advokaten i anknytning till bedömningen av affärstransaktionens laglighet eller därefter deltar i planeringen eller utförandet av sådana affärstransaktioner som nämns i lagen, gäller rapporteringsskyldigheten. Rapporteringsskyldigheten gäller även skötseln av ansökningsärenden i anknytning till ovannämnda affärstransaktioner och fastighetsköp vid domstolar och skötseln av andra ärenden i anslutning till dem hos myndigheter.

Enligt penningtvättlagen är även de som affärs- eller yrkesmässigt tillhandahåller i huvudsak skatterådgivningstjänster rapporteringsskyldiga. Även advokater sköter skatterättsliga ärenden. Enligt Advokatförbundets tolkning begränsas en advokats rapporteringsskyldighet även avseende dessa till ovannämnda uppdrag inom rapporteringsskyldighetens tillämpningsområde, i vilka advokaten handlar i en klients namn eller för dennes räkning.

Enligt 2 § 22 punkten i penningtvättlagen är de som affärs- eller yrkesmässigt säljer eller förmedlar varor till den del som dessa i kontanter får en betalning eller flera med varandra sammanhängande betalningar vars belopp sammanlagt uppgår till minst 15 000 euro rapporteringsskyldiga. På basis av stadganden är en advokat rapporteringsskyldig då han eller hon agerar som boförvaltare för ett konkursbo och i denna egenskap utför affärstransaktioner som avses i lagrummet som representant för konkursboet. En advokat är rapporteringsskyldig också då han eller hon till exempel i egenskap av boutredare eller boskiftare deltar i sådan handel med aktier i ett fastighets- eller bostadsaktiebolag som avses i motiveringarna till regeringens proposition eller i egenskap av representant för boet utför affärstransaktioner som avses i 2 § 22 punkten i penningtvättlagen.

1.2 Riskbaserad bedömning och en advokatbyrås interna anvisningar

En advokat ska ha metoder för riskhantering av penningtvätt och finansiering av terrorism, som är tillräckliga med tanke på arten och omfattningen av advokatens verksamhet. Vid bedömningen av riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism ska advokaten ta hänsyn till riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism i anknytning till advokatverksamheten, tjänsterna, sina kunder och deras affärsverksamhet och affärstransaktioner. I lagen kallas denna bedömning *riskbaserad bedömning* (6 §). En advokat ska anpassa sina metoder för riskhantering av penningtvätt och finansiering av terrorism enligt penningtvättlagen inom 12 månader från det att lagen har trätt i kraft, dvs. övergångsperioden avslutas den 31 juli 2009 (46 §).

Penningtvättlagen förutsätter även att advokaten har för sin verksamhet lämpliga verksamhetsanvisningar om förfaranden i anknytning till kundkontrollen samt om fullgörandet av den utrednings- och rapporteringsskyldighet som syftar till att förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism (34.3 §).

Advokatförbundet rekommenderar att advokatbyråer ger ut interna anvisningar om förhindrandet av penningtvätt och finansiering av terrorism. Förbundet rekommenderar att verksamhetsanvisningarna om förfaranden i anknytning till kundkontrollen samt om fullgörandet av den utrednings- och rapporteringsskyldighet som syftar till att förhindra penningtvätt och finansiering av terrorism och kriterierna för den riskbaserade bedömningen upprättas skriftligen. Vid behov ska advokatbyrån kunna presentera dessa till exempel om Advokatförbundet inspekterar byrån. Om flera jurister arbetar vid en advokatbyrå, ska byrån ha skriftliga anvisningar om förfaranden i anknytning till kundkontrollen, om fullgörandet av utrednings- och rapporteringsskyldigheten samt om riskbaserad bedömning. Ett enkelt exempel på en riskmatris som kan användas vid advokatbyrås riskbaserade bedömning har bifogats till denna anvisning.

1.3 Kundkontroll

Om ett uppdrag som handhas av en advokatbyrå är sådant att advokaten är rapporteringsskyldig när han eller hon sköter det, ska kunden identifieras och advokaten ska kontrollera sin kund och kundens affärsverksamhet i enlighet med 2 kap. i penningtvättilagen (se punkt 3 nedan). Skyldigheten att kontrollera kunden i enlighet med den nya lagen är mer omfattande än tidigare.

Ifall advokaten tar emot ett uppdrag gällande kunden från en annan, till exempel utländsk advokatbyrå, är föremålet för identifieringen den slutliga kunden. I detta fall kan man tillämpa förfarandet enligt punkt 4 (Tredje parts åtgärder för kundkontroll).

1.4 Bevarande av kontrolluppgifterna

Uppgifterna om kundkontrollen ska förvaras beträffande en permanent kund under fem år efter att kundförhållandet har avslutats och beträffande en tillfällig affärstransaktion under fem år efter utförandet av affärstransaktionen (se punkt 3.7 nedan).

1.5 Rapporteringsskyldighet

En advokat ska i synnerhet fästa uppmärksamhet vid sådana kundtransaktioner som till sin struktur eller storlek avviker från det sedvanliga eller som inte har ett uppenbart ekonomiskt syfte eller som inte är förenliga med advokatens erfarenheter eller uppgifter om kunden. Om det vid denna betraktelse uppstår en misstanke om tvivelaktig affärsverksamhet eller finansiering av terrorism, ska centralen för utredning av penningtvätt informeras om detta (se punkt 5 nedan).

1.6 Utbildning

En advokat ska se till att de anställda vid advokatbyrån får tillräcklig utbildning för säkerställandet av att penningtvättilagen iakttas. Skyldigheterna i anknytning till förhindrandet av penningtvätt och finansiering av terrorism ska ingå i personalens utbildningsprogram. Utbildningen ska hjälpa de anställda att identifiera sådana arrangemang som eventuellt anknyter sig till penningtvätt och finansiering av terrorism och ge anvisningar om hur man ska agera i sådana fall (34 §).

2. Definitioner av penningtvätt och finansiering av terrorism

Med penningtvätt menas sådan verksamhet som avses i 32 kap. 6-10 § i strafflagen. Därmed är penningtvätt emottagande, användning, omvandling, överlåtelse, överföring eller förmedling av sådana tillgångar eller annan egendom som personen vet att ha förvärvats genom brott eller vinning av brott eller egendom som kommit i stället för sådan i syfte att dölja eller maskera deras olagliga ursprung eller för att hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet. Penningtvätt är även döljande eller maskering av egendomens rätta karaktär, ursprung eller belägenhet eller förfogandet över den eller de rättigheter som är knutna till den, eller biståndet av någon annan vid sådant döljande eller sådan maskering.

För att penningtvätt skall uppstå förutsätts ett s.k. förbrott, med vilket tillgångarna har anskaffats. Då penningtvätt lyckas, får penningtvätten den genom brott förvärvade egendomen att se ut som om den hade förvärvats lagligt, i vilket fall den senare användningen av tillgångarna skulle vara möjlig utan att väcka misstanke.

Med finansiering av terrorism avses verksamhet enligt 34a kap. 5 § i strafflagen. För finansiering av terrorism ska dömas den som direkt eller indirekt tillhandahåller eller samlar in tillgångar för att finansiera, eller med vetskap om att de ska användas till att finansiera brott som avses i 34a kap. 1 § eller 5 § 1-5 punkterna i strafflagen.

Det finns inte nödvändigtvis något förbrott i anslutning till finansieringen av terrorism, dvs. de tillgångar som används för detta ändamål kan vara lagligen skaffade.

3. Kundkontroll

3.1 Kundkontroll och riskbaserad bedömning

Skyldigheterna gällande kundkontrollen har specificerats och utvidgats i den nya penningtvättslagen. Enligt regeringens proposition består kundkontrollen av följande åtgärder:

- att identifiera kunden och styrka kundens identitet;
- att identifiera den verkliga förmånstagaren;
- att fullgöra utredningsskyldigheten; samt
- att fortlöpande övervaka kundförhållandet.

Om en advokat inte kan genomföra de föreskrivna åtgärderna för kundkontroll avseende uppdrag som omfattas av rapporteringsskyldigheten, får advokaten inte etablera ett kundförhållande eller genomföra en affärstransaktion. Dessutom ska advokaten lämna in en anmälan till centralen för utredning av penningtvätt, om förutsättningarna för anmälan om penningtvätt uppfylls (6.2 §) (se punkt 5 nedan). Enligt motiveringarna till regeringens proposition betyder detta att en anmälan om penningtvätt ska lämnas, om förutsättningarna uppfylls, även om ett kundförhållande inte inleds eller en affärstransaktion genomförs på grund av att den rapporteringsskyldige inte kan genomföra de åtgärder som förutsätts i pen-

ningtvättlagen. Enligt Advokatförbundets tolkning uppstår ingen rapporteringsskyldighet, om advokaten vägrar att ta emot ett uppdrag utan att vidta sådana identifierings- och utredningsåtgärder som avses i lagen.

En advokat ska ha sådana metoder för riskhantering avseende penningtvätt och finansiering av terrorism som är tillräckliga med beaktande av verksamhetens art och omfattning. Omfattningen av tillämpningen av åtgärderna avseende kundkontroll fastställs på basis av den riskbaserade bedömningen. Advokaten ska vid bedömning av riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism beakta riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism i fråga om sin advokatverksamhet, sina tjänster, sina kunder och deras affärsverksamhet och affärstransaktioner (6.3 §). En advokat ska dimensionera sina förfaringssätt i anknytning till kundförhållanden och sin riskhantering enligt särdragen för sina kunder och de tjänster som de använder. Advokaten får själv avgöra det sätt på vilket riskbedömningen i praktiken utförs. Beträffande kunder, produkter och tjänster samt distributionskanaler och geografiska regioner med hög risk förutsätter uppfyllandet av kundkontrollen skärpta åtgärder av advokaten. På motsvarande sätt, då risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism är liten, kan advokaten vidta enklare åtgärder.

3.2 *Utredningsskyldighet*

Syftet med utredningsskyldigheten är att säkerställa att advokaten känner sin kund och kan på basis av denna kännedom bedöma om de uppdrag som omfattas av rapporteringsskyldigheten är ovanliga eller inte. Den tidigare penningtvättlagen innehöll inga särskilda bestämmelser om den allmänna skyldigheten att känna arten av och syftet med kundens affärstransaktioner utan enbart en allmän omsorgsplikt, som mycket långt motsvarar rapporteringsskyldigheten enligt den nya lagen.

Enligt penningtvättlagen ska advokaten skaffa uppgifter om sina kunders verksamhet, arten och omfattningen av deras affärsverksamhet samt grunderna för att en tjänst eller produkt används. (9.1 §). Enligt motiveringarna till regeringens proposition fastställs omfattningen av de uppgifter som ska skaffas om kundens bakgrund och grunderna för affärsverksamheten enligt den riskbaserade bedömningen. Detta innebär att advokaten ska tillämpa riskhantering i anknytning till sin egen affärsverksamhet och sina kundförhållanden. I praktiken förutsätter riskhanteringen att advokaten dimensionerar sina förfaringssätt för kundkontroll enligt de tjänster som kunden använder eller ett särdrag i kundförhållandet samt enligt riskerna för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Om advokaten bedömer att risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism är låg, behövs endast ringa uppgifter. På motsvarande sätt, om advokaten bedömer att risken är stor, måste mer omfattande utredningar genomföras.

Utredningsskyldigheten förutsätter att advokaten särskilt ska uppmärksamma affärstransaktioner

- som till sin struktur eller storlek eller i förhållande till advokatbyråns storlek eller verksamhetsställe avviker från det som är normalt;

- som inte har något uppenbart ekonomiskt syfte eller
- som inte är förenliga med advokatens erfarenheter eller uppgifter om kunden.

Vid behov ska advokaten utreda ursprunget till medlen i en affärstransaktion (9.3 §).

Nedan finns exempel på situationer i vilka advokaten har anledning att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism och i vilka advokaten i första hand ska uppfylla sin utredningsskyldighet och därefter sin eventuella rapporterings-skyldighet:

- kunden vill betala priset på ett avtal eller en affärstransaktion eller annan betalning med kontanta medel, som sänds till advokatens byrå. Eftersom det inte är sedvanligt att använda kontanta medel i en dylik situation, finns det ofta skäl att i dylika situationer omsorgsfullt överväga om det kan vara fråga om penningtvätt;
- kunder som önskar att betala kontanta medel i flera rater på kontot för kundmedel, vilket innebär att en enskild betalning inte väcker uppmärksamhet, men totalsumman på betalningarna blir ansevärd;
- varje betydande affärstransaktion i vilken kontanta medel eller värdepapper används och i vilka köparen eller säljaren inte är känd eller i vilka åtgärdens storlek, art eller upprepade karaktär verkar vara onormal;
- stora kontantbetalningar i anslutning till t.ex. förvärv av affärsenheter, värdepapper eller fast egendom eller motsvarande verksamhet;
- då kundförhållandet inleds är kunden inte villig att ge normala uppgifter i anknytning till t.ex. öppnandet av ett konto för kundmedel;
- kunden ger bristfälliga eller påhittade uppgifter eller uppgifter som inte kan verifieras;
- kunder som inte agerar i sitt eget namn och är ovilliga att meddela tillgångarnas verkliga ägare eller ursprung;
- kunder som har haft eller har en betydande offentlig uppgift i en annan stat;
- kunder som utan uppmaning kontaktar advokaten i syfte att få hjälp med genomförande av sina affärstransaktioner och som kommer från ett land där handel med eller tillverkning av narkotika är utbredd eller som tar emot regelbundna och stora betalningar från sådana länder;
- affärstransaktioner till skatteparadisländer eller länder i vilka det kan vara omöjligt att utreda kontouppgifter;
- affärstransaktioner som har anknytning till länder som ingår i FATF:s förteckning över länder som inte är samarbetsvilliga i frågor som ansluter sig till penningtvätt (se www.fatf-gafi.org);
- plötslig betalning av stora penningbelopp;
- betalning av avtalsvite eller skadestånd i situationer i vilka det inte verkar finnas någon grund för dem;
- osedvanliga betalningsmetoder;
- användningen av remburs eller andra förfaringssätt för överföring av pengar då förfaringssättet inte har anknytning till kundens normala affärsverksamhet;

- betydande under- eller överfaktureringar;
- onormala apportbetalningar i anknytning till grundandet av ett bolag eller höjningen av bolagets aktiekapital; eller
- verkställande direktörens eller annan aktörs uppenbara brist på tillräcklig erfarenhet om näringsverksamhet.

I motiveringarna till regeringens proposition påpekas att affärstransaktionen trots sin exceptionella karaktär kan vara helt laglig, i vilket fall den naturligtvis kan utföras på normalt sätt. Om det på motsvarande sätt efter utredning inte hittas någon anledning till en onormal affärstransaktion, ska advokaten göra en anmälan till centralen för utredning av penningtvätt, som förutsätts av lagen.

Syftet med de krav som ställs på uppfyllandet av utredningsskyldigheten kan betraktas även med utgångspunkt i regeringens proposition med förslag till ändring av vissa av strafflagens bestämmelser om ekonomiska brott och av vissa lagar som har samband med dem (RP 53/2002) som utgångspunkt. Enligt denna proposition är det fråga om penningtvätt som sker av oaktsamhet (se punkt 10 nedan) framför allt när en person som gjort sig skyldig till ett förbrott överlåter tillgångar som förvärvats genom brott eller egendom som kommit i stället för dessa till en annan under förhållanden som klart skiljer sig från det normala eller använder dem i affärsverksamhet, och den mottagande personen på grund av dessa förhållanden har vägande skäl att förhålla sig misstänksam till tillgångarnas ursprung. Det är t.ex. skäl att misstänka egendomens ursprung när personen väl känner till vilken ekonomisk ställning förövaren av förbrottet har och med stöd av detta inte kan anse det möjligt att förövaren av förbrottet skulle ha kunnat få egendomen i sin besittning på ärlig väg.

Vetskapen om vilken livsföring förövaren av förbrottet har, såsom narkotikahandel, ekonomiska svårigheter eller det faktum att han eller hon är föremål för brottsundersökning, kan också ge mottagaren av tillgångarna anledning att misstänka deras ursprung. Också sådana situationer kommer på fråga där gärningsmannen bistår förövaren av förbrottet att grunda ett bolag eller att företa en rättshandling. Om affärstransaktionerna på grund av sin natur kan misstänkas vara skenrättshandlingar t.ex. på den grunden att den faktiska bestämmanderätten över egendomen skiljer sig från de formella förhållandena eller transaktionerna i övrigt saknar affärsekonomiska grunder eller tillgångar har överförts till en bulvan är det i allmänhet skäl också att misstänka tillgångarnas ursprung.

I dessa förhållanden, som nämns i regeringens proposition, kan uppfyllandet av utredningsskyldigheten anses förutsätta pålitlig utredning av tillgångarnas ursprung.

3.3 *Fortlöpande övervakning*

Penningtvättilagen förutsätter att en advokat ska ordna övervakning som med beaktande av arten och omfattningen av sin verksamhet är tillräcklig för att säkerställa att kundens verksamhet stämmer överens med advokatens erfarenheter av och uppgifter om kunden och dennes verksamhet (9.2 §). Detta innebär att åtgärderna i anslutning till kundkontrollen ska tillämpas på basis av den riskbaserade

bedömningen under hela kundförhållandet och att uppgifterna om kundkontrollen ska hållas ajour.

Enligt motiveringarna till regeringens proposition beror även genomförandet av den fortlöpande övervakningen på riskbedömningen. Övervakningen ska vara sådan att om kundens verksamhet avviker från verksamhet som överensstämmer med förväntningarna, kan advokaten upptäcka detta.

3.4 *Skyldigheten att identifiera kunden och kontrollera kundens identitet*

Enligt penningtvättlagen ska en advokat identifiera sina kunder och kontrollera deras identitet, om det är fråga om ett uppdrag som omfattas av rapporteringsskyldigheten. Med identifiering avses klarläggande av kundens identitet på grundval av de uppgifter som denne tillhandahållit. Med kontroll av identiteten avses säkerställande av kundens identitet utifrån handlingar eller uppgifter från en tillförlitlig och oberoende källa.

Identifieringen och kontrollen av identiteten ska utföras avseende sådana uppdrag som omfattas av rapporteringsskyldigheten

- alltid när ett fast kundförhållande etableras;
- i fråga om andra än permanenta kunder, när omfattningen av en enskild affärstransaktion eller flera sammanhängande affärstransaktioner sammanlagt uppgår till minst 15 000 euro;
- alltid då det är fråga om en tvivelaktig affärstransaktion eller om advokaten misstänker det lagliga ursprunget av de medel eller annan egendom som ingår i affärstransaktionen eller att de används för finansiering av terrorism eller för straffbart försök till detta; eller
- alltid då advokaten ifrågasätter att uppgifterna om en kund vars identitet tidigare har kontrollerats är tillförlitliga eller tillräckliga (7.1 §).

Om någon handlar för en kunds räkning (representant), ska advokaten också identifiera representanten och vid behov kontrollera representantens identitet (7.3 §). Enligt motiveringarna till regeringens proposition gäller denna skyldighet att identifiera representanten och kontrollera dennes identitet situationer i vilka den andra handlar för kundens räkning och i kundens namn antingen med fullmakt eller som lagbestämd representant. I praktiken är det oftast fråga om ett dylikt fall, då advokaten är i kontakt med representanter för ett bolag eller en sammanslutning.

Advokaten ska på basis av riskbaserad bedömning överväga när det är nödvändigt att kontrollera identiteten. Om inga särskilda risker förknippas med kunden eller uppdraget, behövs kontrollen enligt Advokatförbundets tolkning inte.

I fråga om identifieringsskyldigheten är det viktigt att märka att identifieringsskyldigheten enligt penningtvättlagens bestämmelser om ikraftträdande tillämpas även på en kund vars affärsförhållande med advokaten har inletts innan lagen trädde i kraft. I ett dylikt kundförhållande får de åtgärder för kundkontroll som föreskrivs i 2 kap. tillämpas med utgångspunkt i en riskbaserad bedömning (46 §).

3.5 *Tidpunkten för identifieringen*

Identifieringen ska genomföras innan kundförhållandet etableras eller senast innan kunden får bestämmanderätt över de medel eller annan egendom som ingår i affärstransaktionen eller innan affärstransaktionen har slutförts (7.4 §). Identifieringsskyldigheten innebär inte att advokaten inte skulle få inleda förberedande åtgärder, bara att affärstransaktionen inte slutförs före identifieringen.

Om identifieringsskyldigheten beror på att det sammanlagda värdet på enskilda affärstransaktioner är minst 15 000 euro, ska identiteten kontrolleras då den nämnda gränsen nås.

3.6 *Förenklad kundkontroll*

Advokaten får genomföra åtgärderna i samband med kundkontrollen i en förenklad form, om kunden, produkten eller tjänsten är behäftad med en låg risk för penningtvätt och finansiering av terrorism. Den förenklade skyldigheten till kundkontroll ersätter den tidigare penningtvättagens undantag från skyldigheten att identifiera kunden.

Förenklad kundkontroll betyder att advokaten inte behöver genomföra de åtgärder om vilka det stadgas avseende kundidentifiering och kontroll av kundens identitet, identifiering av den verkliga förmånstagaren, den allmänna skyldigheten att känna till arten av och syftet med kundens affärsverksamhet samt om uppgifter om kundkontroll och deras bevarande. Advokaten ska dock övervaka kundförhållandet i syfte att säkerställa att advokaten upptäcker sådana exceptionella eller ovanliga affärstransaktioner som omfattas av hans eller hennes utredningsskyldighet (12 §).

Advokaten ska skaffa tillräckligt med information om kunden eller produkter och tjänsten för att kunna avgöra om förutsättningarna för förenklad kundkontroll uppfylls. I penningtvättagens stadgas om rätten att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser avseende kunder, produkter, tjänster eller affärstransaktioner där risken är låg och om förfaranden i sådana situationer (22 §). Då denna handbok blev färdig, hade sådana här närmare anvisningar inte utfärdats. I penningtvättagens definieras de kunder på vilka skyldigheten till förenklad kundkontroll kan tillämpas (13-14 §). Dessa situationer behandlas nedan under punkterna 3.6.1 och 3.6.2.

3.6.1 *Lägre krav på kundkontroll när kunden är en finsk myndighet, ett kreditinstitut, ett finansiellt institut, ett värdepappersföretag, ett fondbolag eller ett försäkringsbolag*

Advokaten kan tillämpa den förenklade kundkontrollen, om kunden är:

- en finsk myndighet;
- ett kreditinstitut, ett finansiellt institut, ett värdepappersföretag, ett fondbolag eller ett försäkringsbolag som har fått koncession i Finland eller i en annan EES-stat;

- ett kreditinstitut, ett finansiellt institut, ett värdepappersföretag, ett fondbolag eller ett försäkringsbolag som har fått koncession i någon annan än en EES-stat och som har skyldigheter som motsvarar skyldigheterna om penningtvätt och fullgörandet av skyldigheterna övervakas; eller
- en i en EES-stat belägen filial till ett kreditinstitut, ett finansiellt institut, ett värdepappersföretag, ett fondbolag eller ett försäkringsbolag som har fått koncession i någon annan än en EES-stat (13 §).

3.6.2 *Lägre krav på kundkontroll när kunden är ett bolag vars värdepapper är föremål för offentlig handel*

Advokaten får tillämpa lägre krav på kundkontroll, om kunden är ett bolag eller en sammanslutning vars värdepapper är föremål för offentlig handel som avses i värdepappersmarknadslagen eller till motsvarande handel i någon annan EES-stat. Detsamma gäller om kunden är ett bolag eller en sammanslutning vars värdepapper är föremål för handel som motsvarar offentlig handel i någon annan än en EES-stat och bolaget eller sammanslutningen har sådan skyldighet att lämna information som motsvarar den skyldighet att lämna information som föreskrivs i direktivet om marknader för finansiella instrument (2004/39/EG) (14 §).

3.7 *Uppgifter om kundkontroll och bevarande av uppgifter*

Uppgifterna om kundkontroll ska bevaras på ett tillförlitligt sätt i fem år efter det att ett fast kundförhållande har upphört eller efter slutförandet av en tillfällig affärstransaktion som gäller över 15 000 euro (10.1 §).

Sådana uppgifter om kundkontroll som ska bevaras är bland annat

- namn, födelsetid och personbeteckning;
- representantens namn, födelsetid och personbeteckning;
- den juridiska personens fullständiga namn, registernummer, registreringsdag och registermyndighet;
- fullständiga namn på samt födelsetider och medborgarskap för ledamöterna i den juridiska personens styrelse eller i motsvarande beslutande organ;
- den juridiska personens bransch;
- den verkliga förmånstagarens namn, födelsetid och personbeteckning;
- namnet på det dokument som använts för att kontrollera identiteten, dokumentets nummer eller någon annan identifieringsuppgift och dokumentets utfärdare, eller en kopia av dokumentet;
- om kunden har identifierats på distans, uppgifter om de förfaranden eller källor som använts vid kontrollen;
- nödvändiga uppgifter som skaffats för kundkontroll, såsom uppgifter om kundens verksamhet, affärsverksamhetens art och omfattning, kundens ekonomiska ställning, grunderna för användningen av affärstransaktionen, tjänsten eller produkten och uppgifter om medlens ursprung; och
- nödvändiga uppgifter för fullgörande av utredningsskyldigheten (10.2 §).

Om kunden är en utlänning utan finsk personbeteckning, ska därutöver uppgift om kundens medborgarskap och uppgifter om resedokument bevaras (10.3 §).

3.8 *Identifiering av den verkliga förmånstagaren*

Advokaten ska identifiera verkliga förmånstagare och vid behov kontrollera deras identitet (8 §). Med verklig förmånstagare avses en fysisk person för vilken en affärstransaktion utförs eller, om kunden är en juridisk person, den fysiska person som utövar bestämmande inflytande över kunden. En fysisk person anses utöva bestämmande inflytande, om personen:

- innehar mer än 25 procent av det röstetal som aktierna eller andelarna medför och detta röstetal grundar sig på ägande, medlemskap, bolagsordningen, bolagsavtalet eller därmed jämförbara stadgar eller på någon annan överenskommelse; eller
- har rätt att utnämna eller avskeda majoriteten av ledamöterna i företagens eller sammanslutningens styrelse eller i därmed jämförbara organ eller i det organ som har en motsvarande rätt, och denna rätt grundar sig på samma omständigheter som det röstetal som avses i punkten ovan.

Identifiering av den verkliga förmånstagaren förutsätter därmed att advokaten utreder koncern-, ägande- och bestämmandestrukturerna för en kund som är en juridisk person.

Enligt motiveringarna till regeringens proposition ska advokaten dessutom på basis av riskerna bedöma om det föreligger skäl med anledning av vilka den verkliga förmånstagarens identitet också ska kontrolleras.

Syftet med skyldigheten att identifiera den verkliga förmånstagaren är att skapa transparens, som är ägnad att förebygga penningtvätt och finansiering av terrorism. Advokaten ska identifiera den verkliga förmånstagaren och genomföra riskbaserade och tillräckliga åtgärder för att kontrollera den verkliga förmånstagarens identitet så att advokaten är säker på att han eller hon vet vem den verkliga förmånstagaren är, inklusive juridiska personer, stiftelser och motsvarande juridiska arrangemang. Advokatförbundets tolkning är att om till exempel offentliga register- eller motsvarande uppgifter inte finns tillgängliga, kan advokaten lita på de kopior av dokument som kunden tillställer, om det inte finns särskild anledning att tvivla att de är äkta.

Om advokaten inte kan identifiera den verkliga förmånstagaren och vid behov kontrollera förmånstagarens identitet, ska kundförhållandet avslutas och centralen för utredning av penningtvätt informeras om en tvivelaktig affärstransaktion eller om misstanken om finansiering av terrorism.

Den verkliga förmånstagaren behöver dock inte identifieras, om kunden är ett bolag eller en sammanslutning vars värdepapper har tagits upp till

- offentlig handel som avses i värdepappersmarknadslagen (495/1989),
- motsvarande handel i en annan EES-stat, eller
- handel som motsvarar offentlig handel i någon annan än en EES-stat och om bolaget eller sammanslutningen har sådan skyldighet att lämna information som motsvarar den skyldighet att lämna information som föreskrivs i direktivet om marknader för finansiella instrument.

3.9 *Skärpt kundkontroll*

Advokaten ska vidta skärpta åtgärder för kundkontroll, om den risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism som är förknippad med kunden, tjänsten, produkten eller affärstransaktionen är högre än vanligt (17 §). Enligt motiveringarna till regeringens proposition ska den skärpta kontrollen tillämpas i situationer som till sin art innehåller en större risk just i en advokats affärsverksamhet. På motsvarande sätt ska advokaten bedöma risken för penningtvätt och finansiering av terrorism i anknytning till såväl sin bransch, sina produkter och tjänster och utvecklingen av teknologin som sina kunder och deras affärsverksamhet och -transaktioner.

Enligt motiveringarna till regeringens proposition innebär den skärpta kundkontrollen att när risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism är större än vanligt, ska advokaten fästa större uppmärksamhet vid kunden, hans eller hennes affärsverksamhet och affärstransaktioner. På det här sättet kan advokaten försäkra sig om att igen penningtvätt eller finansiering av terrorism ingår i kundförhållandet. De metoder som gäller den skärpta kundkontrollen kan innebära bland annat att advokaten fäster särskild uppmärksamhet vid kontrollen av kundens identitet och pålitlig dokumentation, utreder affärstransaktionernas bakgrund och syfte på ett mer omfattande sätt och eventuellt en skärpt uppföljning av tillgångarnas ursprung och kundförhållandet.

Advokaten ska vidta skärpta åtgärder för kundkontroll även då kunden eller affärstransaktionen har beröringspunkter med en stat där systemet för förhindrande och utredning av penningtvätt och finansiering av terrorism inte uppfyller de internationella förpliktelserna. Genom ett beslut som fattas vid statsrådets allmänna sammanträde kan en förteckning fastställas över de stater där bestämmelserna om förhindrande och utredning av penningtvätt och finansiering av terrorism inte uppfyller nämnda internationella förpliktelser. Då denna handbok blev färdig, hade ingen sådan förteckning fastställts.

3.9.1 *Skärpta krav på kontroll vid identifiering på distans*

Om kunden inte är närvarande vid identifieringen och styrkandet av identiteten, ska advokaten vidta följande åtgärder för att minska risken för penningtvätt och finansiering av terrorism:

- kontrollera kundens identitet med hjälp av ytterligare handlingar och uppgifter från en pålitlig källa;
- säkerställa att betalningen i samband med affärstransaktionen görs från ett kreditinstituts konto eller betalas in på ett konto som tidigare öppnats i kundens namn; eller
- kontrollera kundens identitet med ett kvalificerat certifikat som avses i lagen om elektroniska signaturer (14/2003), eller med hjälp av någon annan teknik för elektronisk identifiering som är informationssäker och bevislig (18 §).

Enligt motiveringarna till regeringens proposition kan man som ytterligare åtgärd för att kontrollera kundens identitet komplettera de uppgifter som kunden givit

och kontrollera uppgifterna från en pålitlig källa. Enbart uppgifter som kunden själv givit kan inte betraktas som pålitliga. Advokaten kan till exempel jämföra kundens uppgifter med uppgifter som kan hämtas från offentliga register.

Elektronisk informationsförmedling är numera ett vanligt kommunikationssätt mellan advokater och kunder. Enligt FATF:s tolkning innebär identifiering på distans inte som sådan automatiskt en hög risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Advokatförbundets tolkning är att om till exempel offentliga register- eller motsvarande uppgifter inte finns tillgängliga, kan advokaten lita på de kopior av handlingar som kunden tillställer, om det inte finns särskild anledning att tvivla att de är äkta. Advokaten kan även kräva att kunden dessutom tillställer andra handlingar och ytterligare utredningar.

Vad som gäller säkerställandet av att betalningarna betalas från eller till ett konto som finns i kundens namn, har i motiveringarna till regeringens proposition nämnts som exempel situationer där kunden gör en betalning från sitt eget konto vid ett kreditinstitut och värdepappren registreras på kundens värdeandelskonto eller advokatens betalningar betalas alltid till ett motkonto som kunden på förhand angett. Då måste det vara möjligt för advokaten att kontrollera och säkerställa att betalningen kommer från kundens eget konto och att till exempel tecknaren och betalaren av en aktieteckning överensstämmer med varandra.

Med annan teknik för elektronisk identifiering, som avses i lagen, avses enligt motiveringarna till regeringens proposition till exempel bankernas kommunikationskoder som utvecklats för stabil och informationssäker identifiering, om kundens identitet har styrkts personligen i samband med att koderna har delats ut.

3.9.2 *Skärpta krav på kontoroll när det gäller personer i politiskt utsatt ställning*

Till situationer där kunden är en person i politiskt utsatt ställning ansluter sig enligt motiveringarna till regeringens proposition redan till sin art en större risk för penningtvätt och finansiering av terrorism. Därför förutsätts skärpt kundkontroll. Det är fråga om en ny bestämmelse, vars syfte är att bekämpa inte bara penningtvätt och finansiering av terrorism utan också korruption.

Advokaten ska ha ändamålsenliga, på riskbaserad bedömning grundade förfaranden för att konstatera om kunden har eller haft betydande offentliga uppdrag i en annan stat än Finland (20 §). Enligt motiveringarna till regeringens proposition ska advokaten på basis av riskbaserad bedömning i sin bransch förbereda sig på att en kund kan vara en person i politiskt utsatt ställning, en sådan persons närmaste familjemedlem eller kända medarbetare. Advokaten ska ta hänsyn till detta i sina anvisningar om kundkontroll och i personalens utbildning.

Enligt statsrådets förordning om förhindrande och utredning av penningtvätt och finansiering av terrorism (616/2008) (nedan penningtvättsförordningen) ska en person anses vara i politiskt utsatt ställning, om han eller hon är:

- statschef, regeringschef, minister, vice minister eller biträdande minister;
- parlamentsledamot;

- ledamot i högsta domstolen, i en konstitutionell domstol eller i ett motsvarande rättsorgan vars beslut endast undantagsvis kan överklagas;
- ledamot i ett högre beslutande organ som granskar skötseln av en stats finanser och som motsvaras av revisionsrätten eller av statens revisionsverk;
- ledamot i direktionen för en centralbank;
- ambassadör eller diplomatiskt sändebud;
- minst sådan officer som hör till generalitetet i försvarsmakten; eller
- medlem av ett förvaltnings-, lednings- eller kontrollorgan i ett företag som är statsägt i sin helhet.

Enligt penningtvättsförordningen ska som familjemedlem till en person i politiskt utsatt ställning betraktas hans:

- make eller sådan partner som enligt nationell lag likställs med make;
- barn och barnets make eller sådan partner som avses ovan; samt
- förälder.

I penningtvättsförordningen specificeras även medarbetare till en person i politiskt utsatt ställning, som är:

- varje fysisk person som vederligen är verklig samägare eller förmånstagare till en sammanslutning, näringsidkare eller annan juridisk konstruktion tillsammans med personen i politiskt utsatt ställning eller som vederligen på annat sätt haft nära affärsförbindelser med honom eller henne; samt
- varje fysisk person som är verklig ensamägare eller förmånstagare till en sammanslutning, näringsidkare eller annan juridisk konstruktion som vederligen egentligen har upprättats till förmån för en person i politiskt utsatt ställning.

Om kunden är eller har varit en person i politiskt utsatt ställning eller en sådan persons familjemedlem eller är känd som en nära medarbetare till en sådan person, ska:

- den rapporteringsskyldigas högre ledning godkänna att ett kundförhållande inleds med en sådan person;
- advokaten utreda ursprunget till förmögenheten och medlen som hör till kundförhållandet eller affärstransaktionen; och
- advokaten ordna fortlöpande och skärpt övervakning av kundförhållande.

Enligt motiveringarna till regeringens proposition förutsätts beträffande en person i politiskt utsatt ställning att kundförhållandet övervakas noggrannare och att ovanliga och exceptionella affärstransaktioner uppmärksammas särskilt. Kundens depositioner eller betalnings- och penningrörelse kan t.ex. stå i anmärkningsvärd disproportion till affärsverksamhetens omfattning eller kundens betalnings- och penningrörelse saknar i övrigt en tydlig ekonomisk grund eller den rapporteringsskyldiga erbjuder depositioner från länder med utbredd korruption.

En person ska inte längre betraktas som en person i politiskt utsatt ställning när han eller hon inte har haft något betydande offentligt uppdrag inom minst ett år.

4. Tredje parts åtgärder för kundkontroll

Skyldigheterna i fråga om kundkontroll kan för advokatens räkning fullgöras av en tredje part (11 §). Denna bestämmelse ingick inte i den tidigare penningtvättilagen. Om en tredje part redan har utfört de åtgärder som förutsätts av kundkontroll, behöver advokaten i princip inte utföra dem på nytt. Advokaten befrias dock inte från ansvar enligt penningtvättilagen på den grunden att skyldigheterna i fråga om kundkontroll har fullgjorts av en tredje part för advokatens räkning.

Skyldigheterna i fråga om kundkontroll kan för advokatens räkning fullgöras av ett kreditinstitut, ett finansiellt institut, ett fondbolag, ett värdepappersföretag, ett försäkringsbolag, en försäkringsförmedlare, en advokat eller en revisor som har fått koncession eller registrerats i ett obligatoriskt yrkesregister i Finland eller i en annan EES-stat. Advokaten får också anlita en i en EES-stat belägen filial till ett kreditinstitut, ett finansiellt institut, ett värdepappersföretag, ett fondbolag eller ett försäkringsbolag som har fått koncession i någon annan än en EES-stat för att fullgöra dessa skyldigheter för sin räkning.

Därutöver kan skyldigheterna i fråga om kundkontroll fullgöras för advokatens räkning av ett kreditinstitut, ett finansiellt institut, ett fondbolag, ett värdepappersföretag, ett försäkringsbolag, en advokat eller en revisor som har fått koncession eller registrerats i ett obligatoriskt yrkesregister i någon annan än en EES-stat, om denne har sådana skyldigheter i fråga om kundkontroll som motsvarar skyldigheterna enligt penningtvättilagen och fullgörandet av skyldigheterna övervakas.

Med koncession avses en handling som givits ut av en myndighet i vilken form som helst och genom vilken sökanden ges rätten att utöva sin affärsverksamhet. En person som registrerats i ett yrkesregister har rätt att bedriva ett visst yrke.

Advokaten ska säkerställa att han eller hon innan affärstransaktionen utförs får av den tredje part som agerar för advokatens räkning de uppgifter om kundkontroll som avses i penningtvättilagen (nämns i 10 § 2 mom. 1–10 punkterna och ovan i punkt 3.7). Advokaten ska dessutom säkerställa att alla uppgifter om kundkontroll är tillgängliga för advokaten och att den som handlar för advokatens räkning lämnar uppgifterna till advokaten på dennes begäran.

Advokaten ska fortlöpande övervaka kundförhållanden där en tredje part har identifierat kunden. Den tredje parten kan inte utföra skyldigheten till fortlöpande övervakning på den rapporteringsskyldiges vägnar.

Om advokaten tar emot ett uppdrag beträffande kunden från en annan, till exempel utländsk advokatbyrå, är föremålet för identifieringen den slutliga kunden. Om uppdragsgivaren dock är en annan advokatbyrå, ska advokaten identifiera advokatbyrån i fråga. En annan advokatbyrå kan betraktas som kund utan att identifiera en eventuell uppdragsgivare av nämnda advokatbyrå åtminstone i situationer där det är fråga om en beskrivning av normer av allmän karaktär utan att ge en juridisk bedömning eller åtgärdsrekommendation av ett enskilt fall.

5. Rapporteringsskyldighet

5.1 Skyldighet att rapportera om tvivelaktiga affärstransaktioner

Efter att ha fullgjort den ovannämnda utredningsskyldigheten ska advokaten utan dröjsmål underrätta centralen för utredning av penningtvätt om tvivelaktiga affärstransaktioner eller misstänkt finansiering av terrorism (23 §).

Till skillnad från den tidigare penningtvättilagen, har uttrycket ”anledning att betvivla att medel har ett lagligt ursprung” ändrats till ”tvivelaktiga affärstransaktioner”. Enligt motiveringarna till regeringens proposition är tröskeln för misstanke lägre än tröskeln att inleda förundersökning enligt förundersökningslagen (449/1987), som definierats med uttrycket ”anledning att misstänka”. Det är fråga om en tvivelaktig affärstransaktion, när advokaten anser att åtgärden är tvivelaktig på grund av de allmänna erfarenheterna av tillhållandet av tjänster i branschen i fråga. I regeringens proposition påpekas att det inte är möjligt att på ett uttömmande sätt definiera gränsen mellan normala affärstransaktioner å ena sidan och tvivelaktiga affärstransaktioner som ska rapporteras å andra sidan. Advokaten ska fastslå sin bedömning enligt en riskbaserad helhetsbedömning utifrån kännedom om sin bransch och utifrån sin kundkännedom.

Anmälan ska i regel göras elektroniskt, och på centralkriminalpolisens webbplats (www.poliisi.fi/krp) finns en länk till den elektroniska anmälningsblanketten. Av särskilda skäl kan anmälan göras på annat sätt. I motiveringarna till regeringens proposition nämns som särskilt skäl att det inte finns Internetförbindelse.

Advokaten ska avgiftsfritt lämna till centralen för utredning av penningtvätt alla dokument och all information som kan ha betydelse för utredningen av misstanken. Enligt 2 § i penningtvättsförordningen ska i anmälan ingå uppgifter om:

- anmälaren;
- namnet på dem som deltar i en affärstransaktion, deras personbeteckningar eller deras födelsedatum och medborgarskap;
- affärstransaktionens art;
- beloppet av och valutan för de medel och annan egendom som ingår i affärstransaktionen;
- medlens och den övriga egendomens ursprung eller hur medlen och egendomen avses bli omsatta; och
- de omständigheter som gjorde affärstransaktionen tvivelaktig; samt
- huruvida affärstransaktionen har utförts eller avbrutits eller om affärstransaktionen har avböjts.

Rapporteringsskyldigheten gäller tvivelaktiga affärstransaktioner oberoende av om de medel som är föremålet för dem har sitt ursprung i åtgärder som vidtagits i Finland eller i någon annan stat.

Advokaten ska genomföra lämpliga och tillräckliga åtgärder för att skydda sådana anställda som gör en anmälan till centralen för utredning av penningtvätt enligt penningtvättilagen (34 §). För att skydda de anställda rekommenderas det i motiveringarna till regeringens proposition att man fortsätter med nuvarande

praxis, dvs. enskilda anställdas namn framgår inte av de anmälningar som lämnas till centralen för utredning av penningtvätt.

Advokaten ska i fem år bevara de nödvändiga uppgifter som skaffats för fullgörande av rapporteringsskyldigheten. Uppgifterna ska hållas åtskilda från kundregistret. Uppgifterna ska avlägsnas fem år efter anmälan, om de inte fortfarande behöver bevaras för brottsutredning, en anhängig rättegång eller för att trygga den rapporteringsskyldigas eller dess anställdas rättigheter. Senast tre år efter att behovet att bevara uppgifterna undersöktes ska detta behov kontrolleras på nytt och en anteckning göras om kontrollen. En registrerad har inte rätt till insyn i de uppgifter som skaffats för fullgörande av rapporteringsskyldigheten, men dataombudsmannen får på begäran av den registrerade kontrollera att uppgifterna om den registrerade är lagenliga (23 §).

Den rapporteringsskyldighet om vilken det stadgas i penningtvättilagen förbigår den sekretess- och tystnadsplikt som i annan lagstiftning ställs på en advokat. Bestämmelserna om en advokats sekretess- och tystnadsplikt i 5 c § i lagen om advokater, 38 § i stadgarna för Finlands Advokatförbund och reglerna om god advokatsed förbigås alltså i situationer där en advokat eller annan jurist vid en advokatbyrå med stöd av bestämmelserna i penningtvättilagen är rapporteringsskyldig gällande sina misstankar om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

5.2 *Skärpta krav på rapportering*

I 24 § i penningtvättilagen stadgas om skärpta krav på rapportering. Rapporteringströskeln enligt dem är lägre än normalt och tillämpas på kunder som har anknytning till en stat vars system för förhindrande och utredning av penningtvätt och finansiering av terrorism inte uppfyller de internationella förpliktelserna. För att fullgöra de skärpta kraven på rapportering ska advokaten underrätta centralen för utredning av penningtvätt, om

- kunden inte lämnar den utredning som begärts för fullgörande av utredningsskyldigheten;
- advokaten bedömer att utredningen inte är tillförlitlig;
- grunden för affärstransaktionen och medlens ursprung inte framgår tillräckligt av de utredningar som advokaten har skaffat, eller
- den juridiska personen inte kan identifieras, eller om de verkliga förmånstagarna eller den för vilken kunden handlar inte kan identifieras eller klarläggas på ett tillförlitligt sätt.

På en underrättelse enligt de skärpta kraven på rapportering och de uppgifter som skaffats för detta ändamål tillämpas i övrigt samma bestämmelser som på anmälan om tvivelaktiga affärstransaktioner.

6. **Tystnadsplikt**

En anmälan till centralen för utredning av penningtvätt får inte röjas för den som misstanken gäller eller för någon annan. Tystnadsplikten gäller också den rapporteringsskyldigas anställda (25.1 §).

Om advokaten uppsåtligt eller av oaktsamhet, mot sin tystnadsplikt, röjer att en anmälan har gjorts till centralen för utredning av penningtvätt, kan han eller hon åklagas för rapporteringsförseelse som avses i 42 § i penningtvättilagen.

7. Avbrytande av affärstransaktioner och vägran att utföra sådana

Den rapporteringsskyldiga ska avbryta en affärstransaktion för tilläggsutredningar eller vägra utföra en affärstransaktion, om affärstransaktionen är tvivelaktig, eller om advokaten misstänker att medel som ingår i affärstransaktionen används till finansiering av terrorism eller för straffbart försök till detta (26.1 §).

Om det även efter tilläggsutredningar finns anledning för advokaten att misstänka det lagliga ursprunget av medel eller annan egendom som ingår i affärstransaktionen, ska advokaten underrätta centralen för utredning av penningtvätt om detta.

Om affärstransaktionen inte kan inställas eller om det sannolikt blir svårare att utröna affärstransaktionens verkliga förmånstagare om den avbryts eller förvägras, kan affärstransaktionen dock utföras. Efter att affärstransaktionen har utförts ska en anmälan enligt penningtvättilagen omedelbart lämnas till centralen för utredning av penningtvätt (26.2 §).

Som allmän anvisning kan konstateras att det för advokaten alltid är säkrare att vägra att utföra en tvivelaktig affärstransaktion. På det här sättet kan advokaten försäkra sig om att han eller hon inte riskerar att bli misstänkt för att ha assisterat sin huvudman i kriminellt förfarande. Vägran slopar dock inte rapporteringsskyldigheten, med undantag för en situation där det är fråga om bedömningen av lagligheten av en affärstransaktion som kunden redan utfört eller som kunden planerar (se punkt 1.1 ovan) utan att advokaten börjar planera och verkställa affärstransaktioner.

8. Befogenheterna för centralen för utredning av penningtvätt

En polisman som tillhör befälet och är anställd vid centralen för utredning av penningtvätt (se punkt 12 nedan) kan på eget initiativ eller på begäran av en utländsk myndighet som ansvarar för bekämpning av penningtvätt eller av finansiering av terrorism meddela advokaten ett förordnande att under högst fem vardagar avstå från att utföra affärstransaktioner, om en sådan åtgärd behövs för att förhindra eller utreda penningtvätt eller finansiering av terrorism (26.3-4 §). Enligt den tidigare lagen kunde motsvarande förordnande endast meddelas då anmälan om en tvivelaktig affärstransaktion redan lämnats till centralen för utredning av penningtvätt.

Centralen för utredning av penningtvätt har omfattande rätt att få information från olika aktörer utan hinder av den tystnadsplikt som förbinder dem. Med stöd av 23 och 24 § i penningtvättilagen ska den rapporteringsskyldige vid sidan om anmälan om tvivelaktig affärstransaktion eller misstanken om finansieringen av terrorism avgiftsfritt lämna centralen för utredning av penningtvätt alla behövliga uppgifter och handlingar som kan ha betydelse för utredningen av misstankarna. Utan hinder av vad som bestäms om hemlighållande av uppgifter om affärs- och

yrkeshemligheter eller uppgifter om en enskild persons, sammanslutnings eller stiftelses ekonomiska ställning, har centralen för utredning av penningtvätt genom beslut av en polisman som tillhör befälet och är anställd vid centralen för utredning av penningtvätt rätt att av bl.a. rapporteringsskyldiga avgiftsfritt få uppgifter och handlingar som behövs för förhindrande och utredning av penningtvätt och av finansiering av terrorism (37.1-2 §).

Rätten av centralen för utredning av penningtvätt att få information begränsas till uppgifter som är nödvändiga för att utreda penningtvätt och finansiering av terrorism. De erhållna uppgifterna får endast användas för att förhindra och utreda penningtvätt och finansiering av terrorism (37.4 §).

Enligt motiveringarna till regeringens proposition överförs ärendet i praktiken till förundersökning, om det finns skäl att misstänka att ett brott har skett, i vilket fall uppgifter anskaffas enligt stadgandena om utredningen av brott. Ofta är det omöjligt för centralen för utredning av penningtvätt att på basis av den erhållna informationen i samband med en anmälan om en tvivelaktig affärstransaktion att bedöma sannolikheten av att ett brott har ingåtts. För att utreda en anmälan om en tvivelaktig affärstransaktion behöver centralen för utredning av penningtvätt uppgifter även från andra aktörer än den rapporteringsskyldige. I 37 § i penningtvättilagen stadgas om centralens rätt att få uppgifter av andra myndigheter och sammanslutningar som har ålagts en offentlig uppgift (37.1 §), inklusive Advokatförbundet, samt av enskilda sammanslutningar och personer (37.3 §). 37.3 § i penningtvättilagen motsvarar 12 § i den tidigare lagen, som å sin sida stadgades att motsvara rätten att få uppgifter enligt 36 § i polislagen (se RP 158/1997).

En advokat är skyldig att överlämna till centralen för utredning av penningtvätt alla uppgifter som kan ha betydelse med tanke på utredningen av misstanken om penningtvätt eller finansiering av terrorism. Advokatens tystnadsplikt, om vilken det stadgas i lagen om advokater, utgör inget hinder för lämnandet av uppgifter. Endast om advokaten är skyldig att vägra att avge vittnesmål enligt stadgandena i 17 kap. 23 § i rättegångsbalken (4/1734), är han eller hon inte skyldig att lämna uppgifter som begärs av centralen för utredning av penningtvätt.

Högsta domstolen har i sina avgöranden HD 2003:119 och HD 2003:137 tagit ställning till advokatens tystnadsplikt genom att undersöka förhållandet mellan advokatens tystnadsplikt enligt 5c § i lagen om advokater och förbudet att avge vittnesmål enligt 17 kap. 23 § i rättegångsbalken. I sina avgöranden har Högsta domstolen ansett att förbudet att avge vittnesmål i princip gäller en advokat eller annan juridisk rådgivare bara i deras uppgifter som rättegångsombud eller -biträde.

Enligt Högsta domstolens avgöranden finns det dock, med beaktande av syftet med 17 kap. 23 § i rättegångsbalken, vanligen inget hinder att med en rättegång jämställa annan myndighetsbehandling av huvudmannens ärende, t.ex. hos en förvaltningsmyndighet. På samma sätt verkar ordalydelsen i uttrycket "anförtrött för målets utförande" och sammanhanget endast hänvisa till sådana situationer där huvudmannen redan gett sitt ombud i uppgift att vid en domstol eller hos annan myndighet sköta ett ärende som är eller blir anhängigt.

Vidare konstaterade Högsta domstolen att ingenting tyder på att avsikten med stadganden i 17 kap. 23 § 1 mom. 4 punkten skulle ha varit att för förbudet att avge vittnesmål skapa ett användningsområde som motsvarar en advokats eller dennes biträdes allmänna tystnadsplikt. Det faktum att tillämpningsområdet av förbudet att avge vittnesmål avseende rättegång och förundersökning enligt nämnda lagrum har stadgats som mer begränsat än den allmänna tystnadsplikten beror på behovet att utreda den materiella sanningen.

Högsta domstolens avgöranden innebär att en advokat i vissa situationer även är skyldig att avge vittnesmål om sådana frågor avseende vilka han eller hon för övrigt har tystnadsplikt enligt 5c § i lagen om advokater. Skyldigheten att ge information enligt penningtvättilagen ska tolkas enligt de grunder som framgår av Högsta domstolens avgöranden. Om advokaten bes om information i en situation där huvudmannen redan har gett sitt ombud i uppgift att vid en domstol eller hos annan myndighet sköta ett ärende som är eller blir anhängigt, tillämpas bestämmelserna i 17 kap. 23 § i rättegångsbalken, och advokaten är skyldig att vägra att överlämna information.

9. Skadeståndsskyldighet

En advokat är skyldig att ersätta ekonomisk skada som en kund har förorsakats på grund av att en affärstransaktion har utretts, anmälan har gjorts om en tvivelaktig affärstransaktion eller en affärstransaktion har avbrutits eller förvägrats endast om advokaten inte har iakttagit sådan omsorg som med beaktande av omständigheterna skäligen kan krävas av denne (39 §), även om det efteråt framgick att det inte är fråga om en affärstransaktion som är straffbar som penningtvätt eller annat brott. I fråga om jämkning av skadestånd och fördelning av skadeståndsansvaret mellan en eller flera ersättningskyldiga gäller bestämmelserna i 2 och 6 kap. i skadeståndslagen (412/1974).

10. Straffrättsligt ansvar

Enligt 40 § i penningtvättilagen ska försummelse av kraven på kundkontroll straffas med böter. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot bestämmelserna om krav på kundkontroll och skärpt kundkontroll eller skyldigheten att bevara uppgifterna om kundkontroll gör sig skyldig till brott mot kraven på kundkontroll.

Enligt 42 § i penningtvättilagen ska rapporteringsförseelse som gäller penningtvätt straffas med böter. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att göra en anmälan enligt penningtvättilagen till centralen för utredning av penningtvätt, i strid med det stadgade förbudet röjer att en anmälan har gjorts eller åsidosätter sin utredningsskyldighet enligt penningtvättilagen och därför inte upptäcker sin rapporteringsskyldighet gör sig skyldig till denna gärning. Om advokaten under ett uppdragsförhållande har börjat misstänka ursprunget av kundens medel, kan advokaten inte undvika rapporteringsskyldighet eller låta bli att lämna in en anmälan, även om han eller hon avstår från uppdraget. Om advokaten låter bli att lämna in en anmälan, kan advokaten själv åtalas för rapporteringsförseelse enligt 42 § i penningtvättilagen.

Enligt 32 kap. 6 § i strafflagen gör sig den som

- 1) tar emot, använder, omvandlar, överlåter, överför eller förmedlar egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning och gör det för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet, eller
- 2) i fråga om egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning döljer eller maskerar egendomens eller vinningens rätta karaktär, ursprung eller belägenhet eller förfogandet över den eller de rättigheter som är knutna till den, eller bistår någon annan vid sådant döljande eller sådan maskering.

skyldig till penningtvätt.

Gärningsmannen ska i detta fall för penningtvätt dömas till böter eller fängelse i högst två år. Försök till penningtvätt är en straffbar gärning.

Det är fråga om grov penningtvätt, då den genom brottet förvärvade egendomen har varit synnerligen värdefull eller brottet begås särskilt planmässigt, och penningtvätten även bedömd som en helhet är grov. I detta fall ska gärningsmannen dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

Den som av grov oaktsamhet vidtar åtgärder som avses i 32 kap. 6 § i strafflagen gör sig skyldig till penningtvätt av oaktsamhet. En person som gör sig skyldig till penningtvätt av oaktsamhet ska dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Det är fråga om penningtvättsförseelse, då penningtvätt eller penningtvätt av oaktsamhet, med beaktande av egendomens värde eller andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet är ringa. Gärningsmannen ska i detta fall dömas till böter.

Enligt 34a kap. 5 § i strafflagen gör den som direkt eller indirekt tillhandahåller eller samlar in tillgångar för att finansiera, eller med vetskap om att de ska användas till att finansiera brott som avses i 1 § eller 5 § 1-5 punkterna skyldig till finansiering av terrorism. Gärningsmannen ska i detta fall för finansiering av terrorism dömas till fängelse i minst fyra månader och högst åtta år. Försök till finansiering av terrorism är straffbart.

11. Finlands Advokatförbunds tillsynsskyldighet

Finlands Advokatförbund övervakar att advokaterna och de som biträder dem följer penningtvättslagen (31 §).

En advokat ska kunna påvisa Advokatförbundet att advokatens metoder för kundkontroll är tillräckliga med beaktande av risken för penningtvätt och finansiering av terrorism (6.5 §).

Advokatförbundets tillsynsnämnd behandlar och avgör tillsynsärenden avseende iakttagandet av penningtvättilagen. Även justitiekanslern har rätt att anhängiggöra ett tillsynsärende, om han anser att en advokat försummar sin skyldighet.

Om Advokatförbundet i samband med tillsynen eller annars vid skötseln av sina uppgifter upptäcker en tvivelaktig affärstransaktion eller misstänker finansiering av terrorism, ska förbundet underrätta centralen för utredning av penningtvätt om detta (31.4 §).

12. Centralen för utredning av penningtvätt

Vid centralkriminalpolisen finns det en central för utredning av penningtvätt som har till uppgift att

- motta, registrera och utreda anmälningar som gäller misstankar om penningtvätt och finansiering av terrorism;
- undersöka penningtvätt och finansiering av terrorism och det brott genom vilket de tillgångar eller den vinning har fåtts som är föremål för penningtvätt eller finansiering av terrorism;
- främja myndighetssamarbetet vid bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism;
- samarbeta och utbyta information med sådana myndigheter i en främmande stat och internationella organisationer som har till uppgift att förhindra och utreda penningtvätt och finansiering av terrorism;
- samarbeta med de rapporteringsskyldiga;
- kommentera verkningarna av de anmälningar som avses i penningtvättilagen; och
- föra statistik över antalet anmälningar som gjorts och antalet förordnanden att avbryta affärstransaktioner som meddelats med stöd av penningtvättilagen (35.1-2 §).

Kontaktuppgifter:

Centralkriminalpolisen
Centralen för utredning av penningtvätt
PB 285
01301 VANDA
tfn 071 878 6822
fax 071 878 6811
Krp-rahampesu@krp.poliisi.fi
www.poliisi.fi/krp

Efter att ha mottagit en anmälan om en misstänkt affärstransaktion registrerar centralen för utredning av penningtvätt den i det register för förhindrande och utredning av penningtvätt och av finansiering av terrorism som upprätthålls av centralen (36 §). Därefter utförs en polisundersökning för att reda ut om det finns anledning att misstänka att de medel som är föremålet för den anmälda affärstrans-

aktionen är av brottsligt ursprung eller att de används för att finansiera terrorism. Om det finns grundad anledning att misstänka medlens ursprung eller användningssyfte, överförs ärendet till förundersökning. Förundersökningen utförs av centralen för utredning av penningtvätt eller av annan förundersökningsmyndighet.

Centralen för utredning av penningtvätt har även gett ut anvisningar om förebyggande av penningtvätt, som finns på centralkriminalpolisens webbplats under adressen www.poliisi.fi/krp. Då denna handbok blev färdig, baserade sig dessa anvisningar på den tidigare penningtvättilagen.